

Hyvinkään seurakunnan
YMPÄRISTÖOHJELMA

2011-2014

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
1. Kirkon ympäristödiplomi	2
2. – 3. Hyvinkään seurakunnan ympäristödiplomin tavoitteet ja ympäristöohjelman laadintaprosessi	2
4. Toiminta ja talous	3
5. Ympäristökasvatus	4
6. Jätehuolto	6
7. Siivous	7
8. Kiinteistönhoito	7
9. Keittiö ja ruokalait	8
10. Toimistotyö	9
11. Hautausmaat ja viheralueet	10
12. Leiri- ja kurssikeskukset	11
13. Metsänhoito	12
14. Liikenne	12

1. KIRKON YMPÄRISTÖDIPLOMI

Kirkon ympäristödiplomi on kirkkohallituksen myöntämä todistus seurakunnalle, joka on sitoutunut kehittämään toimintaansa ympäristön kannalta jatkuvasti paremmaksi. Ympäristödiplomi-järjestelmä on perustettu vuonna 2001. Diplomin saa seurakunta, joka ottaa käyttöön kirkon toimintoja varten laaditun ympäristöjärjestelmän ja täyttää ympäristödiplomin kriteerit. Asian varmentaa tuomiokapitulin valtuuttama audittoija. Ympäristödiplomin myöntää kirkkohallitus.

Kirkon ympäristödiplomi on voimassa neljä vuotta. Sen jälkeen sitä on haettava uudelleen sen hetkisten vaatimusten mukaan.

Kirkon ympäristödiplomi on vapaaehtoinen järjestelmä, jonka avulla seurakunta voi parantaa ympäristöasioiden hoidon tasoa, mutta myös muutoin tehostaa toimintaansa. Se korostaa sekä seurakunnan johdon, henkilöstön että seurakuntalaisten vastuuta. Toiminnan lähtökohtana on seurakunnan johdon (kirkkoneuvoston) ilmaisema tahtotila: meidän seurakuntamme haluaa olla esimerkillinen suhteessa luontoon ja ympäristöön. Toimiva ympäristöjärjestelmä johtaa siihen, että kaikki seurakunnan toimintaan osallistuvat tietävät oman toimintansa ympäristövaikutukset ja myös mahdollisuutensa vaikuttaa kehitykseen. Ympäristöjärjestelmä sitoo ympäristöasiat osaksi seurakunnan normaalia hallintoa ja toimintaa.

2.- 3. HYVINKÄÄN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖDIPLOMIN TAVOITTEET JA YMPÄRISTÖOHJELMAN LAADINTAPROSESSI

Hyväksyessään vuonna 2008 Suomen evankelisluterilaisen kirkon ilmasto-ohjelman, kirkkohallitus suositteli seurakunnille oman ympäristöohjelman käyttöönottoa. Teologisissa perusteluissa korostetaan ihmisen vastuuta luomakunnasta, luonnosta jonka olemme saaneet lahjaksi ja jonka osa olemme. Kirkkohallituksen ohjeiden lähtökohtana on kolme eettistä peruskäsitettä:

kiitollisuus luonnon kauneudesta ja kaikista niistä luonnon antimista, joiden varassa eläminen täällä maan päällä sujuu,

kunnioitus koko muuta luomakuntaa kohtaan

kohtuus kaikessa mitä kulutamme, pitäen mielessä, että meidän ratkaisumme vaikuttavat siihen millaisessa maailmassa seuraavat sukupolvet tulevat elämään.

Hyvinkään seurakunnan kirkkovaltuusto päätti syksyllä 2009 ryhtyä valmistelemaan ympäristödiplomin hakemista. Kirkkoneuvosto nimitti työryhmän tekemään ympäristöselvityksen ja laatimaan ehdotuksen ympäristöohjelmaksi. Ohjelman tavoitteena on osoittaa seurakuntalaisille, että kirkko kantaa huolta ympäristön tilasta ja erityisesti ilmaston muutoksesta. Seurakunta pyrkii omalla esimerkillään osoittamaan jäsenilleen, että myös jokapäiväisissä valinnoissa voidaan ympäristökysymykset ottaa huomioon. Ympäristökasvatus on olennainen osa ohjelmaa. Se tullaan suuntaamaan kaikkiin ikäluokkiin ja tietenkin erityisesti lapsiin ja nuoriin. Siihen antavat kerhot ja leirit erinomaisen mahdollisuuden. Seurakunnan tiedotuksessa, Kirkonmäeltä-lehdessä, internet sivuilla ja erilaisten teemapäivien ja tapahtumien avulla tuodaan esille luoma-

kunnan ja luonnon vaalimisen tärkeys. Ympäristöohjelma tulee myös näkymään seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa.

Hyvinkään seurakunta anoo ympäristödiplomia nyt ensimmäisen kerran. Suurena apuna tässä työssä on ollut kirkkohallituksen laatima käsikirja ympäristödiplomia varten. Ympäristöselvitys on tehty kevään ja kesän 2010 aikana pääasiassa ympäristötyöryhmän jäsenen, Risto Nihtilän, suorittamien haastattelujen ja tutustumiskäyntien perusteella. Vuosille 2011-2014 laaditussa ympäristöohjelmassa puututaan nyt havaittuihin epäkohtiin ja esitetään aikataulu niiden korjaamiseksi, samoin kuin ne tahot, jotka vastaavat toimenpiteiden toteutumisesta. Työalat ja seurakunnan muut toimijat ovat tehneet omat ehdotuksensa ympäristöohjelmaan ja suorittavat myös itse ohjelman toteutumisen seuranta. Tuomiokapitulin asettamat auditoijat tulevat syksyn 2010 aikana arvioimaan Hyvinkään seurakunnan tämänhetkisen ympäristötilanteen ja laaditun ohjelman. Heidän lausuntonsa perusteella kirkkohallitus ratkaisee myönnetäänkö Hyvinkään seurakunnalle ympäristödiplomi. Diplomi on voimassa neljä vuotta. Senjälkeen se pitää anoa uudelleen.

4. TALOUS JA TOIMINTA

Ympäristöasioiden strateginen painopiste on määritelty toiminta- ja taloussuunnitelmaan sisältyvässä strategiativistelmässä. Vuosittaiset ympäristötavoitteet ja niiden toteuttamiseen tarvittavat resurssit sisältyvät seurakunnan talousarvio sekä toiminta- ja taloussuunnitelma -asiakirjaan. Vuoden 2010 erityistavoite on ympäristödiplomin hakeminen. Jatkossa tavoiteasetantaa kehitetään hyväksytyyn ympäristöohjelman linjausten pohjalta. Toteutuksesta vastaavat eri toimintayksiköiden esimiehet.

Ympäristöasioiden raportointia on kehitetty lisäämällä vuoden 2009 toimintakertomukseen ensimmäisen kerran ympäristöraportti. Ympäristöasioiden ja ympäristötavoitteiden toteutumisen raportointia jatketaan tulevissa toimintakertomuksissa.

Hankintoja tehtäessä laadun ja kokonaistaloudellisuuden lisäksi otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon myös palvelun ja tuotteen ympäristövaikutukset. Tarjouksissa edellytetään mahdollisuuksien mukaan ympäristöominaisuuksien ja/tai eettisten näkökohtien selvittämistä ja ne otetaan myös tarjouskilpailujen yhdeksi valintakriteeriksi silloin kun niitä voidaan perustellusti käyttää valintakriteerinä.

Ympäristövaikutusten seurantaan asetetaan jatkossa tunnuslukuja, joiden avulla voidaan seurata ympäristövaikutusten kehittymistä. Näitä mittareita ovat ainakin energian (sähkö, kaukolämpö, polttoaineet), veden, kopiomäärien sekä kuljetuskustannusten ja oman auton käytöstä kertyneiden kilometrikorvausten seuranta.

Seurakunnan rahavaroja hoidetaan ja sijoitetaan kirkkoneuvoston hyväksymän sijoitusohjeen mukaan. Soveltuvien osin otetaan huomioon Kirkkohallituksen hyväksymät vastuullisen sijoittamisen ohjeet. Hyvinkään seurakunnassa on määritelty, että vastuullisessa jäsenistön varojen sijoittamisessa korostuvat seuraavat periaatteet: sijoituskohteiden ja yhteistyökumppaneiden eet-

minen hyväksyttävyyden, sijoittaminen pieniriskisiin rahalaitoksiin ja sijoitusvaihtoehtoihin, sijoittaminen reaaliarvonsa säilyttäviin sijoituslajeihin, tavoitellaan kohtuullista tuottoa turvallisuudesta tinkimättä. Sijoituspolitiikan perusteella emme sijoita esimerkiksi osakkeisiin ja osakerahastoihin, joissa ajoittaiset suuret arvonmenetykset ovat tyypillisiä korkeiden tuottojen rinnalla.

Lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan on osoitettu viime vuosina noin 2,6 % verotuloista, jonka lisäksi pitopalvelun tuloksesta on tilitetty lähetystyölle summa, joka vastaa noin 0,4 % verotuloista.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Seurakunnan eri toimintayksiköissä on ympäristötavoitteet.	Asetetaan ympäristötavoitteet eri toimintayksiköissä. Varataan tarvittavat resurssit tavoitteiden saavuttamiseksi.	2011-2014	kirkkoneuvosto esimiehet ympäristövastaava
Ympäristötavoitteiden toteutumisesta raportoidaan vuosittain.	Toimintakertomuksessa raportoidaan ympäristötavoitteiden toteutuminen. Lisätään ympäristövaikutuksia kuvaavat tunnusluvut talousarvioon ja toimintakertomukseen.	2011-2014	kirkkoneuvosto esimiehet talousjohtaja ympäristövastaava
Ympäristönäkökohdat sisällytetään edelleen hankintaprosesseihin.	Tarkistetaan hankintaohjeet ympäristönäkökohdat huomioon ottaen. Otetaan ympäristönäkökohdat huomioon hankinnoissa	2011	talousjohtaja esimiehet ja hankintoja hoitavat
Rahavarat sijoitetaan edelleen eettisesti ja vastuullisesti.	Tarkistetaan sijoitusohjeet ympäristöohjelman ja vastuullisen sijoittamisen näkökohdat huomioon ottaen.	2011	talousjohtaja
Kasvatamme tukeamme lähetystyölle ja kansainväliselle diakonialle.	Kasvatetaan lähetystyölle ja kansainväliseen diakoniaan suunnattava tuki 4 %:iin verotuloista.	2011-2014	kirkkoneuvosto (esitykset kirkkovaltuustolle)

5. YMPÄRISTÖKASVATUS

Seurakunnan ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon. Jumala asetti ihmisen viljelemään ja varjelemaan luomakuntaansa ja Luojalle ihminen on siitä vastuussa.

Ympäristödiplomin käsikirjassa (2005) todetaan, että ympäristökasvatus voi olla ihmisen luontosuhteen pohdintaa käskyjen valossa, elintapojemme punnintaa Raamatun opetusten valossa, oikeudenmukaisuuden ja jakamisen opettelua ja henkisen hyvinvoinnin etsimistä luonnon kauneuden ja pyhyiden kokemuksesta. Sen tulisi olla myös konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta. Hyvässä ympäristökasvatuksessa yhdistyvät tieto, tunne ja toiminta. Parhaimmillaan ympäristökasvatus toteutuu läpäisyperiaatteella kaikessa seurakunnan toiminnassa.

Jokainen seurakunnan työmuoto ja yksikkö on vastuussa ympäristökasvatuksesta. Se on toiminnan yksi painopistealue ympäristöohjelmassa. Tavoitteena on seurakuntalaisten herättäminen pohtimaan elinympäristömme muutoksia ja elämäntapamme vaikutuksia luonnon tilaan.

Ympäristökasvatusta toteutetaan jo nyt monissa seurakunnan toiminnoissa kuten leireillä, retkillä ja opetustilaisuuksissa. Työyhteisössä on kiinnitetty huomiota vastuullisuuteen mm. energian käytössä ja paperin tarpeettomaan tuhlaukseen.

Ympäristökasvatuksen toteutumiselle tärkeää on hyvän materiaalin saatavuus ja koulutus. Päämääränä on jakaa tietoa ja herättää vastuuta luonnosta ja elinympäristöstä. Luonto on Jumalan lahja meille. Meidän tulee vastuullisesti nauttia lahjasta unohtamatta lahjan antajaa, taivaallista Isää. Kutsumme ihmiset messuun kiittämään Luoja.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Ympäristöasiat ovat esillä seurakuntatyössä.	Luomakunnan sunnuntain viettäminen. Järjestetään hartaushetkiä luonnossa kuten kylvöjen siunaaminen. Seurakuntaan laaditaan ympäristökasvatussuunnitelma.	Ainakin kerran vuodessa 2011	kukin työmuoto osaltaan
Ympäristökasvatusta toteutetaan lapsityössä.	Koulutuksen lisääminen. Kerhoissa käytetään materiaalihankinnoissa uusiutuotteita.	2011-2014	lapsityönohjaajat
Ympäristökasvatusta toteutetaan varhaisnuoriso- ja nuorisotyössä.	Materiaalin hankkiminen ja koulutuksen lisääminen.	2011-2014	nuorisosihteeri ja muut toimijat
Ympäristökasvatusta kehitetään rippikoulu-työssä.	Kasvatus osana isokoulutusta. Rippikouluissa opetetaan vastuullisuutta luonnosta ja eletään ekologisesti.	2011-2014	rippikouluteologi
Palvelusektorilla kehitetään ympäristökasvatusta.	Diakoniatyön leiripäivien ohjelmissa sekä torstaitovin tapaamisten teemoissa huomioidaan ympäristökysymykset ja -kasvatus.	2011-2014	palvelutyön tiimi
Ympäristöasiat ovat näkyvästi esillä seurakunnan tiedotuksessa.	Ympäristöaiheista tapahtumista tiedottaminen. Vuosittain laaditaan ympäristöraportti, joka palvelee sisäistä ja ulkoista tiedotusta. Kehitetään yhteistyötä luonto- ja ympäristöjärjestöjen kanssa.	2011-2014	tiedottaja kaikki työmuodot ympäristövastaava

6. JÄTEHUOLTO

Hyvinkään seurakunnan jätehuollosta on tehty haastatteluselvitys osana ympäristökatselmusta. Selvityksen perusteella on ryhdytty jätehuollon kehittämistoimenpiteisiin. Yksityiskohtaisempi jätehuoltoselvitys ja kehittämissuunnitelma tilataan Ekokem Oy:ltä.

Jätehuollon keskeinen tavoite on jätteiden lajittelun ja hyötykäytön tehostaminen. Jätteiden määrän vähentämiseen vaikutetaan parhaiten hankintoja tehtäessä. Hankinnoissa kiinnitetään huomiota tuotteen- ja sen pakkausmateriaaleihin sekä niiden uusiokäyttöön.

Sekajätteen/ kaatopaikkajätteen määrää vähennetään tehostamalla lajittelua. Lajittelun ensisijainen tavoite on saada jäte hyödynnettäväksi aineeksi. Mikäli jätettä ei saada lajiteltua uusiokäyttöä varten, toimitetaan se hyödynnettäväksi energiana.

Hautausmailla jätteiden lajittelua on tehostettu. Lajittelua voidaan vielä tehostaa järjestämällä omaisille metallijätteen keräysmahdollisuus. Jätteen keräystä ja lajittelua voidaan vielä tehostaa keräyskalustoa kehittämällä.

Jätteiden keräystä voidaan seurakunnan kaikissa jätteenkeräyspisteissä tehostaa hankkimalla jäteastioihin selkeät lajitteluohjeet.

Paperijätettä syntyy huomattava määrä ja sitä tullaan vähentämään minimoimalla tulostus- ja kopiomääriä sekä lisäämällä sähköistä viestintää.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Biojätteen lajittelua lisätään.	Lisätään biojäteastioita toimipisteissä ja opastetaan seurakuntalaisia niiden käyttöön.	2011-2014	kiinteistötoimi, hautausustoimi
Ongelmajätteiden aiheuttamia haittoja luonnolle ja ihmisille vähennetään.	Käsittely ohjeistetaan ja siitä tiedotetaan henkilökunnalle. Hankinnoissa huomioidaan tuotteiden elinkaarit, tuotteiden valmistusprosessi sekä kierrätysmahdollisuus	2010-2014	kiinteistötoimi, hautausustoimi, kaikki ongelmajätteitä käsittelevät
Kaatopaikalle menevän jätteen määrää vähennetään.	Hyötykäyttöön kelpaavia jätteitä erotellaan muusta jätteestä mahdollisimman kattavasti. Lisätään lajittelumahdollisuuksia eri toimipisteissä Lajitteluohjeita selkeytetään. Tiedotusta tehostetaan. Kertakäyttötouotteita vältetään.	2010-2014	kiinteistötoimi, hautausustoimi, kaikki työntekijät

7. SIIVOUS

Siivoustyöstä on tehty ympäristöselvitys haastattelutyönä osana ympäristökatselmusta.

Siivouksessa on kevennetty vedettömämpiin puhdistusmenetelmiin ja vahauksissa suositetaan paikkavahauksia. Siivoukset on vähennetty ja siivouksen tasoa on kevennetty harkitusti todellisen tarpeen mukaisesti.

Kiinteistöissä on suoritettu siivoustyön tarpeen arviointi ja mitoitus.

Tavoitteena on tilojenpitäminen viihtyisinä sekä pintojen elinkaaren maksimointi mahdollisimman pienellä ympäristökuormalla.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Siivous kuormittaa mahdollisimman vähän ympäristöä.	Siivoojille tietoa oman työn ympäristövaikutuksista. Vältetään voimakkaiden aineiden käyttöä.	2011-2014	siivoustyönohjaaja
Puhdistusaineista aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa ympäristölle.	Suositaan ympäristöystävällisiä tuotteita.	2011-2014	siivoustyönohjaaja
Koulutetaan siivoushenkilökuntaa.	Päivitetään ympäristöosaamista.	2011-2014	siivoustyönohjaaja ympäristövastaava

8. KIINTEISTÖNHOITO

Hyvinkään seurakunnassa kiinteistöpäällikkö seuraa kiinteistöissä kuluvan energian ja veden määrää ja vertaa sitä käyttöasteeseen. Vertailutiedot saadaan sähköisen varausohjelman kautta. Talonmiehet on opastettu ja koulutettu sisäisesti säästämään energiaa.

Suurissa peruskorjauksissa pyritään sellaisiin ratkaisuihin, joilla säästetään energiaa, sekä rakenteissa pitkän elinkaariajattelun päämäärää, esim. Vanhan kirkon remontissa 2008 yläpohjaneristys tehtiin matalaenergialuokkaan ja Sääksin leirikeskukseen kappelin rakentamisen yhteydessä siirrytään maalämmön käyttöön.

Energiavastuuhenkilö on kiinteistöpäällikkö. Kiinteistöissä on pidetty energiakatselmuksia vuosina 2005–2007 ja niiden pienimuotoiset korjaukset sekä muutosehdotukset toteutettiin välittömästi. Suuremmat muutokset toteutetaan isompien remonttien yhteydessä.

Päämääränä on energian kulutuksen vähentäminen ja mahdollisten ympäristökuormituksen vähentäminen.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Energian kulutus vähenee.	Opetetaan seurakunnan työntekijät energian säästöön. Peruskorjaukset suoritetaan energiatehokkaasti. Kiinteistöt pyritään remontoimaan lähes matala-energialuokkaan aina, kun on mahdollisuus. Kiinteistöautomaation lisääminen korjausten yhteydessä.	2011 2011– 2014	kiinteistöpäällikkö
Hyödynnetään uusiutuvaa energiaa.	Uudisrakentamisessa ja peruskorjauksessa lisätään maa- ja ilmalämmön käyttöä.	2011– 2014	kiinteistöpäällikkö

9. KEITTIÖT, RUOKASALIT, PITOPALVELU, LEIRIKESKUS

Kaikissa keittiöissä syntyvät jätteet lajitellaan jätehuoltomääräysten mukaisesti.

Kaikessa ruoanvalmistuksessa käytetään kotimaisia raaka-aineita, aina kun se on mahdollista. Kahvitarjoilujen järjestäjille annetaan mahdollisuus valita tarjottavaksi Reilun kaupan kahvia.

Paikallisia tuotteita suositaan aina, kun laadukkaita tuotteita on saatavilla. Luomujuureksia tilataan ja käytetään aina, kun niitä on kohtuuhintaan saatavilla.

Lounasruokalassa on kasvisruokavaihtoehto ja leirikeskuksesta valmistetaan aina pyydettyä kasvisateria. Myös muut ruokavaliot huomioidaan ja ateriat valmistetaan toivomusten mukaisesti.

Päämääränä on tarjota ympäristöystävällisesti tuotettua maukasta, ravitsevaa ja terveellistä ravintoa.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Jätteiden lajittelu tehostuu ja jätemäärät vähenevät.	Jätteet lajitellaan vähintään jätehuoltomääräysten mukaisesti. Raaka-aineet tilataan mahdollisimman suurissa pakkauksissa. Annospakkauksia ei käytetä.	2011 – 2014	pääemäntä ja emännät
Reilun kaupan tuotteiden käyttö lisääntyy.	Järjestetään Reilun kaupan teemaviikkoja ja saadaan kokeilut pysyviksi.	2011 - 2014	pääemäntä
Lähiruuan käyttö lisääntyy.	Lisätään lähiruuan osuutta hankinta- ja kilpailutusprosessien avulla.	2011 - 2014	pääemäntä

10. TOIMISTOTYÖ

Toimistotarvikkeiden, toimistolaitteiden ja toimistokalusteiden hankinnassa ympäristövaikutukset otetaan huomioon. Hankinnoissa kiinnitetään huomiota mm. käyttöikä, energiankulutukseen, huoltotarpeeseen, kierrätettävyyteen ja meluasteeseen.

Energiankulutusta pyritään vähentämään välttämällä turhaa valaistusta, sammuttamalla tietokoneet yöajaksi ja kopiokoneiden lepotila-automaatiikalla sekä toimistotilojen ilmastoinnin tarpeenmukaisella käytöllä.

Kopioinnin määrää seurataan ja sitä pyritään vähentämään turvaten kuitenkin tehokas työskentely, viestintä ja työajan käyttö. Tavanomaisia keinoja ovat sähköpostin käyttö, kopioinnin kaksipuoleisuus ja kopioiden pienentäminen.

Kopiopaperit ovat ympäristömerkittyjä ja kirjekuoret on valmistettu uusiopaperista. Kopiokoneiden ja tulostimien värikasetit kierrätetään.

Kaikissa toimistoissa on lajittelulokerikot keräyspaperille, keskitetysti biojätteelle ja keräyspiste pahvijätteelle. Henkilökunnalle on annettu jätehuollon lajitteluohjeet. Kertakäyttöastioita ei käytetä.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Hankintojen toteuttaminen edelleen ympäristönäkökohdat huomioon ottaen.	Oleellisissa hankinnoissa selvitetään tuotteiden ympäristöominaisuudet ja miten toimittajat ottavat ympäristöasiat huomioon toiminnassaan.	2011-2014	talousjohtaja hankintoja hoitavat
Energiankulutuksen vähentäminen.	Hyödynnetään korjauksissa automatiikan mahdollistamia säästöjä toimistotiloissa (esim. liikeilmaisimet valaistuksessa, ilmastoinnin automatisointi). Annetaan erilliset energian ja sähkölaitteiden käyttöön liittyvät ohjeet (valaistus, tuuletus, koneiden sammuttaminen)	2011-2014 2011	kiinteistöpäällikkö talousjohtaja, kiinteistöpäällikkö, IT-lähtökäyttökäyttäjä, energiavastaava
Kopioinnin ja samalla paperin kulutuksen vähentäminen.	Seurataan edelleen kopioinnin määrää. Ohjeistetaan henkilökuntaa kopioinnin vähentämisessä mm. sähköistä viestintää lisäämällä.	2011-2014 2011	IT-lähtökäyttökäyttäjä ja talousjohtaja
Jatketaan tehokasta lajittelua poistamalla havaittuja epäkohtia.	Annetaan lajittelusta uudet ohjeet.	2011	siivoustyönohjaaja ja kiinteistöpäällikkö ympäristövastaava

11. HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET

Päätavoitteena on hautausmaiden ylläpidosta aiheutuvien ympäristökuormitusten minimointi, pohjavesien suojeleminen sekä luonto-, kulttuuri- ja maisema-arvojen vaaliminen.

Hautausmaiden ympäristövaikutuksia on vähennetty luopumalla haitallisten kemikaalien käytöstä, siirtymällä hallitusti liukeneviin ja luonnonmukaisiin lannoitteisiin sekä vähentämällä lannoitteiden käyttömääriä.

Omasta avokompostoinnista on luovuttu pohjavesien suojelemaan vuoksi. Kompostoitava jäte kuljetetaan läheiseen kompostointilaitokseen.

Hautausmaiden jätehuoltoa sekä jätteiden lajittelumahdollisuuksia kehitetään edelleen.

Jätteiden määrä pyritään vähentämään harkittujen hankintojen avulla.

Krematoriotoiminnalle on myönnetty ympäristölupa ja toimintaa hoidetaan lupaehtojen mukaisesti. Tuhkaustoiminta on selvässä kasvussa ja krematorion aiheuttamia, ilmastolle ja luonnolle haitallisia päästöjä voidaan ehkäistä hyödyntämällä parasta saatavilla olevaa teknologiaa (BAT) uunin uusimisen yhteydessä.

Puolimatkan hautausmaalla sekä Rautatienrakentajien hautausmaalla on kesäisin järjestetty opastettuja hautausmaakerroksia.

Rautatienrakentajien hautausmaalla on suoritettu hautojen inventointi.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Jätteiden lajittelu tehostuu.	Kehitetään lajittelumahdollisuuksia sekä jätteen keräys- ja kuljetuskalustoa. Lajitteluohjeita selkeytetään. Tiedotusta lisätään.	2011-2014	ylipuutarhuri
Krematorion päästöjä vähennetään.	Krematoriuunin uusiminen hyödyntäen parasta käytössä olevaa teknologiaa.	2011	ylipuutarhuri
Uusien energiaratkaisujen hyödyntäminen.	Ilma- ja maalämpöenergian hyödyntäminen rakennusten lämmityksessä.	2011-2014	ylipuutarhuri, kiinteistöpäällikkö
Suositaan perennoja kesäkukkien sijaan.	Monivuotiset kukat ovat vaihtoehto kesäkukkaistutuksille haudoilla.	2011-2014	ylipuutarhuri
Hautausmaaympäristön turvallisuuden kehittäminen.	Toteutetaan riskikartoituksessa ja turvallisuussuunnitelmassa ehdotetut toimenpiteet.	2011-2014	ylipuutarhuri
Kulttuurihistoriallisten arvojen vaaliminen.	Suoritetaan hautausmaiden, hautojen ja muistomerkkien inventointi.	2011-2014	ylipuutarhuri

12. LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET

Nurmijärven Kiljavalla sijaitseva kirkasvetinen ja laskujoeton Sääksjärvi on Suomen suurin lähde, jonka vesi vaihtuu maaperän kautta.

Sääksjärven alue ympäristöineen tarjoaa monenlaisia ulkoilu- ja retkeilymahdollisuuksia sekä vesillä että maastossa. Sääksjärven Mustasaareen pääsee veneellä. Saarella on retkeilijöille laavu mukavuuksineen. Veneitä voi vuokrata hyvinvointikeskus Haukilammesta.

Sääksjärven ympäristö kuuluu rakennettuja alueita lukuun ottamatta Kalkkilammi-Sääksjärven Natura-alueeseen. Vesistöt, harjut ja suot kuuluvat erilaisiin suojeluohjelmiin ja ovat osittain rauhoitettuja esimerkiksi maa-ainesten otolta. Seurakunta on hoitanut ja säilyttänyt vapaaehtoisesti esimerkiksi muinaisrannan kivikkoa sekä vanhoja rantapaltea.

Hyvinkään seurakunnan leirikeskus sijaitsee järven välittömässä läheisyydessä. Leirikeskus on liitetty kunnalliseen viemäri- ja vesijohtoverkoston. Seurakunta on rakentanut leirikeskuksen käyttäjille luontopolun maastoon. Luontopolun ympäristöön on lisätty linnunpönttöjä useille lintulajeille.

Hyvinkään seurakunta rakentaa kappelin leirikeskukseen 2010–11 ja samalla leirikeskuksessa tullaan hyödyntämään maalämpöä.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Luonnon monimuotoisuuden kehittäminen.	Laaditaan kasvillisuusselvitys Sääksin alueelle. Arvokkaat kohteet suojellaan vapaaehtoisesti tai erilaisia suojeluohjelmia hyödyntäen. Alueelle perustetaan luonnonsuojelualue. Luontopolkua kehitetään edelleen. Tehdään käyttäjille ohjeistukset luonnossa liikkumisesta.	2011-2014	ylipuutarhuri kiinteistöpäällikkö
Jätteiden lajittelu tehostuu.	Kehitetään jätteiden lajittelua opastuksen avulla.	2011–2014	kiinteistöpäällikkö ympäristövastaava
Lisätään uusiutuvan energian käyttöä.	Otetaan käyttöön maalämpö kappelin rakentamisen yhteydessä.	2011-2012	kiinteistöpäällikkö

13. METSÄNHOITO

Seurakunnan metsäomaisuus on varsin pieni, yhteensä noin 40 hehtaaria. Näistä noin 15 hehtaaria on varattu hautausmaan laajennuksen käyttöön.

Seurakunnan omistamat metsät on sertifioitu PEFC-järjestelmän mukaan.

Metsänhoidon päätavoitteet ovat metsien monimuotoisuuden sekä virkistyskäytön vaaliminen. Tästä esimerkkinä on Sääksiin rakennettu luontopolku. Metsäalueille on laadittu metsäsuunnitelma vuosiksi 2004-2013. Metsänhoitosuunnitelmassa kiinnitetään erityistä huomiota metsien virkistyskäytön sekä metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen ja kehittämiseen.

Metsäalueiden monimuotoisuutta ylläpidetään esim. Kytäjällä hoitamalla pientä lehtoaluetta ja lintujen pesimäaluetta.

Monimuotoisuutta voidaan lisätä perustamalla aarni-/ikimetsä (luonnonsuojelualue) Sääksin metsäalueelle.

Leiritoimintaa palvelisi hiljentymispaikan perustaminen Sääksin alueelle.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Monimuotoisuuden vaaliminen.	Monimuotoisuuden huomioiminen metsäsuunnitelmissa. Kasvillisuuskartoituksen laatiminen Sääksissä. Luonnonsuojelualueen perustaminen Sääksiin.	2011-2014	ylipuutarhuri, kiinteistöpäällikkö
Virkistyskäytön lisääminen.	Luontopolun kehittäminen. Hiljentymispaikan / -metsän perustaminen Sääksiin	2011-2014	ylipuutarhuri, kiinteistöpäällikkö

14 LIIKENNE

Keskeinen tavoite on liikenteen aiheuttamien päästöjen vähentäminen. Liikenne tuottaa lähes kolmanneksen kasvihuoneilmiötä lisäävistä päästöistä.

Suurin osa seurakunnan omistamista ajoneuvoista (työkoneista) on hautausmaiden käytössä. Koneiden käyttöä seurataan käyttötuntimittareiden avulla. Koneet huolletaan valmistajan huolto-ohjeiden mukaisesti. Pienkoneita huolletaan myös omana työnä.

Omana työnä tehtävät kuljetukset pyritään hoitamaan siten, että kerralla voidaan hoitaa samalla suunnalla olevien kohteiden kuljetukset.

Polkupyörän käyttöä voidaan suosia hankkimalla yhteiskäyttöön tarkoitettuja polkupyöriä sekä polkupyörien parkkitiloja kehittämällä.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Seurakunnan koneet ja ajoneuvot ovat vähäpäästöisiä.	Hankintapäätöksissä huomioidaan koneiden polttoaineen kulutus ja päästöt, kuten hiilidioksidi ja melu. Koneiden huollot on säännöllisesti järjestetty.	2011-2014	hankinnoista vastaavat
Oman auton käyttö vähenee.	Suositaan polkupyörällä, yhteiskuljetuksilla ja yleisillä kulkuneuvoilla liikkumista. Selvitetään tarve ja mahdollisuus hankkia yhteiskäyttöön polkupyöriä työpäivän sisäisiä työmatkoja varten. Kehitetään pyörien pysäköintipaikkoja. Osallistutaan Autoton päivä – tapahtumaan.	2011-2014	kaikki työntekijät. kiinteistöpäällikkö
Ajoneuvojen pakokaasupäästöt vähenevät.	Järjestetään paljon autoa työssään käyttäville taloudellisen ajotavan koulutusta.	2011-2014	ympäristövastaava ympäristöryhmä